4 3

ПО МИНСКУ

Реорганизация библиотечного дела.

Толстовская, Александровская и еврейская библиотеки реорганизованы в отделения центральной Пушкинской библиотеки и вместе с последней переданы в ведение Горнаробраза.

Субсидия клубам.

По постановлению Наркомпроса Гороно выдает ежемесячные субсидии только клубам КСМ и профтехнических школ. Остальные клубы переведены на самоокупаемость или существуют на средства своих организаций.

Открытки в Америку.

АРА отменила оплату открыток, направляемых через нее в Америку. Почтовые расходы по пересылке этих открыток производятся за счет АРА.

Борьба с неграмотностью.

В совхозах Минского уезда организованы 10 школ. Намечено проведение кампании по ликвидации безграмотности среди взрослых. Для этой цели мобилизуются все интеллигентные силы живущие в совхозах.

Об'единение ж. д. узлов.

В виду происходящего во всероссийском масштабе об'единения ж. д. узлов об'единяются Минский и Оршанский ж. д. узлы.

Ликвидация топливного кризиса.

...крестьянами, рабочими и остальными гражданами по пятницам от 1-го часу до 4-х часов дня.

Желательно посещение музея группами в составе не свыше 20 чел. каждая.

Уславливаться о часе осмотра музея группами необходимо по четвергам от 9 ...

либо не проведено—бюро или ответственный секретарь с... ны самостоятельно выделить то... щей и направить их в Апо. ... ление в школы для всех ячеек... зательно. В школы выделяют... варищи, не занимающиеся в ... вых партшколах Горрайкома, ... лах ликвидации безграмотност... союзах и предприятиях, ВУЗ и ... ках при клубе. Члены всех ос... ных кружков подлежат определ... в школы на общем собрании. выделенные в школе обязаны ... ся в Апо для регистрации 22 ... декабря.

— Сегодня, в 7 часов вече... клубе Карла Маркса, состоитс... щее собрание городского ра... Порядок дня: 1) о работе Ко... та, 2) утверждение членов, 3) ... щие дела.

— 21 декабря в 8 час. вечера в ... щении сельско-хозяйственного инст... состоится общее собрание членов ... дидатов Александровской районной ... ганизации КПБ.

Повестка дня:

1) Итоги 4-го Всебелорусского ... Советов.

2) Информация Райкома.

3) Текущие дела.

— Минский Уком, оглашая ... сок товарищей, подавших заявлени... вступлении в кандидаты Партии ...

Ответственный редактор

Я. Нодел...

I4

МАЛІТВА РАЗЬДЗЕТЫХ: ДАЙ АДЗЕНЬНЕ НАДЗЁННАЕ Й ПАЗБАЎ АД ДЗІРАВАГА

Панчохі ад суседкі. — Завязваем матузкі. — Газэта замест бялізны. — 25 тысяч чаравікаў для босых. — Малюнак з шыбеніцай. — Рэклама па-араўску. — Камуністы апранаюцца. — Гарнітуры для прафэсуры

Наведніца, якая завітала ў менскую кантору АРА, пакідала прыемнае ўражаньне: інтэлігентная, добра апранутая. Інтэлігентных людзей у Менску ў 1920-я гады можна было сустрэць даволі часта, але вось прыстойна апранутыя інтэлігенты былі рэдкасьцю. Аднак калі

Чарлз Ўілабі зрабіў наведніцы камплімэнт, яна ледзь не расплакалася. Ўілабі пісаў у Маскоўскую штаб-кватэру:

> Я хачу пераказаць, што распавяла нам гэтая маладая лэдзі. Вось яе словы: гэты капялюш — адзінае, што належыць мне. Паліто належыць цётцы, спадніца ад маці, туфлі й панчохі дала суседка. Мы чацьвёра склаліся, каб я змагла прыйсьці даведацца наконт пасылак.

Ўілабі любіў мэлядраматычныя дэталі й адчуваў важнасьць эмацыйнай аргумэнтацыі на карысьць дадатковай дапамогі Беларусі[63]:

> Нямецкія вытворцы папяровага адзеньня, верагодна, запазычылі ідэю зь Беларусі, бо прынцып тэўтонскай мануфактуры быў вынайдзены тут. Газэты, абгортачная й васковая папера, у якой АРА пастаўляе тлушч, выкарыстоўваюцца як ніжняя бялізна. Вельмі часта можна пабачыць пад расхінутым палітом парваныя штаны ці панчохі, і праз дзіркі можна прачытаць тэкст з учорашняй газэты.

Напрыканцы 1922 году менская кантора АРА атрымала 3 тысячы пар абутку для разьмерка-

[63] Яшчэ да АРА Ўілабі займаўся журналістыкай у Нью-Ёрку й Вашынгтоне й пасьля вяртаньня ў Амэрыку стаў заснавальнікам і выдаўцом некалькіх газэт. Падчас працы ў Беларусі многія ягоныя справаздачы перасылаліся з Масквы ў прэс-службу АРА ў Нью-Ёрку й распаўсюджваліся як прэс-рэлізы, цытаваліся ў друку.

ваньня. Неўзабаве ў Маскоўскай штаб-кватэры разглядалі фатаздымак: кіраўнік акругі Чарлз Ўілабі схіліўся перад 10-гадовым хлопчыкам і завязвае яму матузкі на новых чаравіках. Ўілабі не стамляўся шукаць аргумэнты й працягваў бамбаваць сваё начальства просьбамі:

> Калі можна зьмяніць разьмеркаваньне абутку й шкарпэтак на карысьць Менскага рэгіёну, дык гэта трэба зрабіць. Ад Менску да Масквы толькі 21 гадзіна. Калі б спадар Болдўін мог прыехаць на адзін дзень, мы б за 15 хвілін паказалі яму, як будуць разьмеркаваныя 3000 выдзеленых нам пар абутку, а цягам наступнай гадзіны перака-налі б яго, што толькі для гораду патрабуецца ўтрая больш.

Ўілабі зноў і зноў настойліва нагадвае:

> Сем гадоў праз Беларусь праходзілі войскі, чатыры акупацыйныя арміі, і насельніцтва дагэтуль не акрыяла. Нам трэба 25 000 пар абутку й панчохаў і гэтулькі сама гарнітураў і сукенак. Гэта мінімум.

АРА не магла апрануць і абуць цэлы народ, дый ня холад, а голад быў яе галоўным праціўнікам. Ўілабі, аднак, не губляў надзеі «выбіць» дадатковыя фонды:

> Новая вопратка практычна невядомая. Калі бачыш паліто, якое выглядае як новае, можна быць упэўненым, што гэта пераніцаванае старое. Ця-

пер яны шукаюць трэці бок сваёй старой вопраткі.

Мала хто мог дазволіць сабе купіць новае адзеньне на рынку. Разам з паляпшэньнем харчовай сытуацыі падалі цэны на прадукты, але аднначасова расьлі на мануфактуру. Калі ў студзені 1922 за пуд жыта давалі 14 аршынаў мусьліну ці флянэлі, дык праз год абмен ішоў адзін да аднаго. Калі напачатку толькі грузчыкі АРА хадзілі ў штанох і куртках з амэрыканскага радна, дык праз год такую ж вопратку пачалі насіць і прадстаўнікі інтэлігенцыі.

У ноч на новы 1923 год у менскую кантору АРА прыйшоў наведнік. Нікога з амэрыканцаў не было на месцы, і тады, папрасіўшы паперу й асадку, ён прысеў за пісьмовы стол. Ліст атрымаўся кароткі, але не зусім звычайны: пасярэдзіне аркуша намаляваная шыбеніца й чалавечая галава ў пятлі. Наведнік паставіў подпіс — Мануэль Смольскі — і пакінуў ліст для перадачы кіраўніку акругі. Кароткія фразы вымалёўвалі драматычную й досыць звычайную гісторыю.

> Я блукаю бяз мэты па вуліцах Менску ў рызьзі, абутку й адзеньні не майго памеру. Мне няма чаго есьці. Маё паліто дарэшты парванае. Мне пагражае сьмерць, бо няма хлеба. Я хачу скончыць жыцьцё, як паказана на малюнку. Я не хачу ўжываць звычайнае слова «павесіцца», і таму зрабіў малюнак.

Мануэль Смольскі пісаў, што раней працаваў у гарадзкой управе, Наркамземе, але захварэў, застаўся бяз працы, бяз хлеба й вопраткі. Ліст зь менскім малюнкам з Масквы пераслалі ў офіс АРА ў Лёндане, а пасьля ў ЗША. Ўілабі не стамляўся дадаваць новыя й новыя аргумэнты — пакуль яго не пачулі.

Мінакі ў цэнтры Менску спыняліся як зачараваныя: за шклом вітрынаў стаялі прыгожыя дзяўчаты, усьміхаліся гледачам і паказвалі на раскладзеныя й разьвешаныя рэчы. Плякат з надпісам «АРА» тлумачыў амэрыканскі стыль рэклямы:

> Ці ёсьць у вас сябры або сваякі ў Амэрыцы ці Эўропе? Калі так, прыходзьце ў кантору АРА ў Менску, там вам растлумачаць, якім чынам атрымаць рэчавую пасылку за 90 рублёў.

Дзяўчаты дэманстравалі багацьце, якое лёгка ператварала абадранца ў саліднага чалавека. У пасылачны набор уваходзіў ваўняны матэрыял для аднаго гарнітура ці сукенкі з падшэўкай, гузікамі й іншымі прыладамі. Да гэтага дадавалася палатно для дзьвюх пар ніжняй бялізны, флянэля для дзьвюх мужчынскіх кашуляў ці дзьвюх жаночых блюзак. Таксама прыкладаліся ніткі, іголкі, гузікі і ўвесь ніжні прыклад для шыцьця бялізны[64].

У вітрыне таксама былі раскладзеныя ўзоры

[64] Рэчавая пасылка разам з дастаўкай каштавала амэрыканскім адпраўнікам 20 даляраў. На рынку ў Менску пасылку перапрадавалі ўдвая даражэй.

паштовак на беларускай, габрэйскай, польскай і расейскай мовах. У канторы АРА можна было ўзяць блянкі, купіць маркі на 90 рублёў — менавіта гэтулькі каштавала перасылка паштоўкі ў Эўропу і ў Амэрыку, і на месцы здаць для адпраўкі. Пошта да ЗША даходзіла за 17 дзён, і недзе праз месяц можна было атрымаць выклік: вам пакет.

Рэклямная кампанія працягвалася па ўсёй Беларусі. Дзяўчаты працавалі ў менскіх вітрынах ад 9-й раніцы да 10-й вечара; плякаты-тлумачэньні былі разьвешаныя ва ўсіх памяшканьнях АРА, абвесткі зьмешчаныя ў друку. Кіраўніцтва чыгункі паабяцала Ўілабі разьвесіць плякаты на кожнай са сваіх 51 станцыяў; з дырэктарамі кінатэатраў удалося дамовіцца, каб перад пачаткам сэансаў паказвалі слайды з рэклямай АРА; такую ж дамову заключылі зь мясцовай тэатральнай трупай.

Блакітныя,чырвоныя й белыя плякаты з тэкстам абвесткі былі зробленыя на тканіне й прымацаваныя на аўтамабілях АРА, якія двойчы на дзень па гадзіне разьязджалі па менскіх вуліцах. Нават Стакоўскі асабіста перадаў паўтары тысячы картак у некалькі прафсаюзных камітэтаў дзеля раздачы чальцам саюзу. Ўілабі адкрыў у канторы спэцыяльны аддзел пад назвай «Зьніклыя сваякі». Тыя, хто ня ведаў поўнага адрасу сваіх родных ці знаёмых у Амэрыцы, усё роўна мог запоўніць картку, а габрэйская газэта «Forward» («Наперад») у Нью-Ёрку паабяцала друкаваць запыты на сваіх старонках.

Гуманітарная дапамога зьбівала цэны, і гэта ня ўсім падабалася. Паспрабавалі пратэставаць прадаўцы гатовага адзеньня. Аднак Ўілабі знайшоў саюзьнікаў сярод краўцоў. Амэрыканцы патлумачылі, які бум будзе для іхнага бізнэсу, калі ўдасца да Калядаў разьмеркаваць 25 тысяч пасылак.

Нават камуністы не маглі супрацьстаяць націску Ўілабі. Бабруйская газэта «Коммунист» пісала:

> У рэчавых пасылках, як і ў харчовых, — выпучна першаклясны матэрыял найвышэйшай якасьці. Матэрыял ня скроены — з мэтаю, каб кожны мог пашыць зь яго што трэба адпаведна зь неабходнасьцю й густам.

Краўцы імгненна зразумелі сваю выгаду, і ў газэтах сталі рэгулярна зьяўляцца прыватныя абвесткі пра пашыў адзеньня з матэрыялаў АРА. Як пісаў Ўілабі:

> Нават калі краўцы ня здолеюць дамовіцца між сабой пра цэны, іхная барацьба толькі дадасьць нам папулярнасьці.

Намаганьні Чарлза Ўілабі апрануць жыхароў Беларусі й амэрыканская рэклямная кампанія выклікалі бурную рэакцыю. Ужо ў першы дзень было запоўнена 300 паштовак, і неўзабаве Ўілабі тэлеграфаваў у Маскву, каб прыслалі дадаткова 10 тысяч картак.

Энтузіязм Ўілабі аказаўся заразьлівы. Ад-

№ 267 (268)

А—Р—А

Имеются ли у вас друзья или родственники в Америке или Европе?

если да, приходите в контору

АРА в МИНСКЕ

—там Вам об'яснят, каким образом сумеете получить

ВЕЩЕВУЮ ПОСЫЛКУ

за 90 рублей.

Американская администрация помощи

Отделение в России.

А—Р—А

Об обязательной помощи учащихся общеобразовательных курсов.

Рэкляма па-амэрыканску: скарот АРА зьмешчаны ў абвестцы пяць разоў. Папулярызацыя брэнду на дзесяцігодзьдзі раней за зьяўленьне гэтага тэрміну

нойчы ў студзені ў кантору АРА прыйшоў наведнік, які вылучаўся нават на стракатым фоне жыхароў паваеннага Менску. Уражаны кіраўнік акругі паслаў у Маскоўскую штаб-кватэру падрабязнае апісаньне візыту, у якім параўноўваў госьця са знакамітымі амэрыканскімі акторамі й пэрсанажамі:

> Фрэд Стоўн выглядаў бы дробным скнарам, нябожчык Нэт Ўілз звычайным аматарам, Пыльны Шлях і Стомлены Ўілі з коміксаў беднымі імітатарамі побач з узорам чалавечай расы, які напярэдадні прасьлізнуў у офіс АРА, каб узяць картку на замову вопраткі. Ён быў у рызьзі. Ніводная вар'яцкая падшываная коўдра з абрэзкаў нават блізка ня можа мець столькі разнастайных латак усіх колераў, абрысаў і формаў, як вопратка, што прыкрывала цела наведніка. На маскарадзе ён атрымаў бы першы прыз, аднагалосна й бясспрэчна. Аднак ён насіў свае лахманы, як каралі носяць гарнастаевую мантыю.

Але ня толькі маляўнічы выгляд уразіў Ўілабі. Наведнік загаварыў па-ангельску, ды так, што супрацоўніку АРА, які шэсьць гадоў працаваў у Амэрыцы, стала сорамна за сваю мову. Тады да наведніка зьвярнуўся мясцовы супрацоўнік-паляк, і той адказаў на выдатнай польскай. Тое самае, пісаў Ўілабі, адбылося з мовай габрэяў, загадкавы наведнік адказваў панямецку, французску, латыску й чэску:

> Нарэшце, каб канчаткова выпрабаваць яго, ук-

лючыўся супрацоўнік-беларус. У адказ імгненна прагучала знаёмая беларуская гаворка.

Наведнік дастаў з-пад лахманоў шэсьць картак з выклікам на атрыманьне пасылак з вопраткай, якія ўразілі Ўілабі яшчэ больш, чым усё папярэдняе:

Калі гэты наведнік не атрымае шэсьць пасылак з вопраткай ад вядомага брокера з Ўол-Стрыт, ад знакамітага вашынгтонскага дыплямата, ад сталёвага магната зь Пітсбургу, ад пэўнай папулярнай асобы найвышэйшага сьвету Нью-Ёрку, ад уплывовага выдаўца з Чыкага й ад папулярнага амэрыканскага спартоўца, дык толькі таму, што гэты малады чалавек не належаў да арыстакратыі, ніколі ня быў у Штатах, але мае свой уласны друкарскі станок, на якім і надрукаваў карткі.

Сустрэча з паліглётам-круцялём не астудзіла энтузіязму Ўілабі, які распачаў новую кампанію дапамогі вельмі важнай, на ягоную думку, катэгорыі насельніцтва. Ён пісаў сваўму начальству ў Маскву:

Так здарылася, што інтэлігенцыя дагэтуль была больш-менш забытая. Гэта не вылучная віна АРА. З прычыны вялікае нястачы нашая дапамога была разьмеркаваная яшчэ да таго, як мы змаглі разгледзець асабістыя звароты. Як вядома, прафэсары, настаўнікі, музыканты, інжынэры, юрысты самыя апошнія выходзяць наперад, каб папрасіць нешта для сябе асабіста.

Лекцыі не чытаюць у паліто, — так тлумачыў кіраўнік акругі сваё рашэньне перадаць першыя рэчавыя пасылкі ў Беларускі дзяржаўны ўнівэрсытэт:

Першыя 19 пасылак адзеньня былі перададзеныя 19 унівэрсытэцкім прафэсарам, якія былі апранутыя значна горш, чым прыдатна для іх працы. Яны мусілі ня толькі пераносіць холад у рызьзі, але, што горш, мусілі штодня прыходзіць так чытаць лекцыі ў вялікай аўдыторыі. Зьняць паліто ў такой аўдыторыі, незалежна ад тэмпэратуры й працягласьці лекцыі, было для іх немагчыма — з прычыны гонару.

Харчовыя пасылкі дапамагалі перажыць дзень, рэчавыя дапамагалі выжыць.

Многія гады пасьля ад'езду амэрыканцаў у Беларусі будуць насіць спадніцы й гарнітуры, пашытыя з араўскай тканіны. Іх уладальнікі будуць пазнаваць адно аднаго — але будуць навучаныя, што хваліць амэрыканскую якасьць ужо ня час.